

přirozeného lesa s dosadbami odolných původních dominant podél nejnižší linie pohoří Atlas – v rozměru Sahelu mezi Marokem a Tuniskem. Podrobnější svědectví jsem se pokusil přinést v popularizační knížce Dvakrát posunuté jaro. Ekologické sondy k Sahaře a polárnímu kruhu (Kruh, Hradec Králové 1990), zde tedy jen v kostce. Výzkum včetně aplikací na místě byl záležitostí pracovní skupiny zabývající se mykorrhizní symbiózou, tj. soužitím hub s kořeny cévnatých rostlin. Ekofyziologická role houbového mycelia je dobře prozkoumána, často v druhově specifických spojeních taxonů hub a konkrétních cévnatých rostlin, kdy houbová vlákna napojená na kořeny zprostředkují zvýšený přísun půdního roztoku a s ním živin, zejména fosforu – na oplátku houba odebírá od partnera asimiláty, přičemž poměr těchto dvou procesů ovlivňují podmínky prostředí. V živinami chudém nebo klimaticky stresovaném biotopu je samotné znásobení příjmové plochy kořenů přispěním mykorrhizy významný faktor posílení kondice zelených rostlin. V našem případě šlo především o vyzkoušení tehdy již známých metod umělé inokulace rhizosféry u sazenic borovice alepské (*Pinus halepensis*, obr. 2 a 3), která je v širší oblasti Středozezemí původní dřevinou se značnou odolností k aridnímu podnebí. Povzbuzením byly příklady existence již vzrostlých, ať už přirozeně vzniklých, nebo vysazených úseků porostů. Uchycení sazenic představuje nejcitlivější fázi výsadby a stává se testem pro zakořeňování s výhledem na další růst. Jakékoli podpůrné prostředky zajištění vláhy jsou v této fázi klíčové – ať jde o mulčování, nebo podporu bylinného či keřového podrostu s retenční schopností vůči horizontálním srážkám (po dlouhá sezonní období tu neprší, v některých letech vůbec). Lokální využití artéských studní je vzácné.

Zhruba po 35 letech jsem nenašel mnoho informací o současném stavu tehdy zakládáných úseků zeleného pásu. Již v době našeho působení v Alžírsku se objevovaly

potíže s ochranou porostů – při tak rozsáhlém projektu lze těžko pás uhlídat a k zapojení málo početného místního obyvatelstva by musely být dlouhodobě zajištěny finanční toky. Porosty byly naopak už tehdy poškozovány odběrem dřeva jako spotřebního (často palivového) materiálu, anebo je ničily nomádké kmeny pastevců spatřující v nich konkurenci pastevním zdrojům. Osvěta o konkrétních přínosech zeleně pro ně samotné příliš nepomáhá, jestliže vyschne dotační proud peněz. O tom jsem se přesvědčil i v jiných končinách s těžce vydobývanou obživou místními obyvateli, ať už se to týkalo např. andských porostů paramos v Jižní Americe, anebo unikátních reliktních lesů na Sokotře. V Alžírsku, podobně jako v dalších arabských zemích, se navíc během let radikálně zhoršila bezpečnostní situace, některé oblasti se staly možná už trvale neobyvatelnými, poušť dále expanduje. Z literatury se můžeme dovědět, že jehličnanové dominanty jako borovice alepská trpí při sužování drsnými podmínkami a při neošetřování. Úspěšnost přežití sazenic v prvních dvou letech se v některých studích uvádí na úrovni 50 %, do 10 let někdy padne za obětí různým vlivům až 90 % jedinců. Porosty jsou náchylné ke korunovým požárům a při jednodruhové dominanci mohou podléhat populačním explozím hmyzích škůdců (např. časté je napadení housenkami bourovčička jižního – *Thaumetopoea pityocampa*, obr. 4). Aby jakákoli podobná témata pro ekologii obnovy – tedy ve prospěch přirozených nebo asistovaných ekologických procesů znovu rozšiřujících prostor pro život – mohla být efektivně vědecky i prakticky ošetřována, musejí být k dispozici lidé.

Je úlohou politiků a světových institucí, aby za pomoci činů i slov docílili zvrácení procesu: politizace nebo ideologizace věcného problému v libovolném regionu – destrukce podmínek k životu, v extrémě válka – vylidnění – (e)migrace. Zatím jsme svědky opaku a týká se to i současné vlny

mezikontinentální migrace do evropského prostoru. Může být dočasná a vratná, ale také může navzdory přerývům dlouhodobě pokračovat, pokud budou ignorovány a dezinterpretovány výstupy, jako byly Meze růstu Římského klubu. U nás pak: pokud bude i po čtvrtstoletí nasloucháno „politikům“ reprezentujícím technokraticko-postkomunistický skanzen Akademií věd prozíravě již dávno zrušeného Prognostického ústavu ČSAV. Nedávno proběhla médií zpráva, že American Petroleum Institute (API), jehož výzkum financuje konsorcium největších ropných společností, měl již v r. 1979 vlastní prognózy potvrzující scénáře dopadů těžby a spalování klasických energetických zdrojů na vývoj klimatu, tedy srovnatelné se zprávami Římského klubu. Expertiza nikdy nebyla publikována. Naftařská lobbistická skupina při rozhodování o další strategii upřednostnila nekomplikovat byznys investováním do inováčních technologií. Jedna z firem, Exxon (proslulá jednou z největších „lokálních“ ekologických katastrof na světě), stála o 10 let později v čele kampaně proti poznatkům klimatologie a snahám o regulaci skleníkových plynů.

Kontinentalizace dřívě suboceánské Evropy nám běží před očima, zvětšující se výkyvy do teplotních a vláhových extrémů cítíme na vlastní kůži v rámci ročních období i jednoho dne. Poloha České republiky na hydrologické střeše Evropy má pro nás výhody i nevýhody. S oběma aspekty je třeba racionálně a neprovokativně zacházet – možná to tušil už imigrant Praotec Čech, který svou tlupu usadil na etnické křižovatce obchodních a transportních stezek, kde smlouvání o statky víceméně bránilo agresivním lidem vyhladovělých odjinud. Získal pro nás protekční území, kterému se vyhýbaly biblické přírodní katastrofy. A to neměl možnost přečíst si Meze růstu. Jistě by je šířil.

Seznam použité literatury najdete na webové stránce Živý.

Pavel Kovář, Pavel Lustyk, Petr Sklenář, Michal Štefánek

Herbářovaná šedesátka: položka *Echium* alias Hadinec Jiří

Generace botaniků pokrývající ročníky zhruba od poloviny 20. stol. po ty nejmladší, ještě studující, mají bezesporu pražské herbářové sbírky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Benátské ulici v Praze 2 spojeny s postavou Jirky Hadince – jinak synonymicky s *Echium* (kamarádi mu jinak neřeknou). Dne 24. září 2015 si snad někde mezi terénními sběry složitě taxonomické skupiny ostružiníků, na něž pravidelně v té roční době vyráží, všiml, že mu je už 60 let (ti, co se chystali, že to s ním oslaví, si museli počkat).

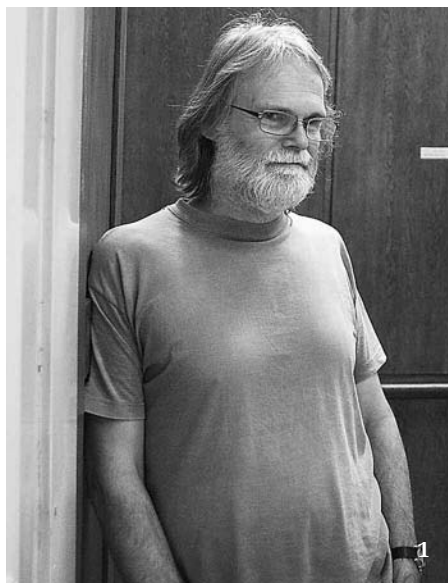
Rodištěm Jiřího Hadince je podkrkonošská obec Rudník v okrese Trutnov, založená podle všeho ve 13. stol. jako hornická

osada a do r. 1952 nesoucí počestnou verzi německého názvu Hermannseifen – Heřmanovy Sejfy. Gymnázium studoval ve Vrchlabí, kde složil maturitu v r. 1974. Už jako mladý nadšený přírodovědec zdaleka ještě nedosahující své hadincovské tělesné výšky sbíral v podkrkonošských končinách brouky, motýly, rostliny... (sběratelské záliby dokonce přesáhly svět přírodnin a neznáme nikoho, kdo by za život nashromáždil rozsáhlejší sbírku obalů od čokolád – univerzitní herbáře jako společenský průřez tuzemských botaniků-cestovatelů a badatelů z celého světa jsou optimálním místem přispívajícím k takovému koníčku).

Od sběratelství k poznávání složitějších vztahů ve výskytech a v biologii rostlin Jirku významně posunula botanická sekce při tehdejší Krajské domě pionýrů a mládeže v Hradci Králové, kterou navštěvoval a s níž objevoval i vzdálenější kouty Československa. U zrodu sekce stál Marcel Rejmánek, dnes profesor Kalifornské univerzity v Davisu (USA), a popularitu tohoto regionálního centra pro mladé po léta šířili František Procházka a Eva Nováková, kteří měli odvahu setřít režimní oděrní činnosti, jaký by mohl být vycitován z dobového oficiálního názvu instituce (viz též *Živa* 2005, 2: XX–XXI). Všichni, kdo tudy prošli, byli do odborného i běžného života vybaveni nad obvyklé konvence dobře a dodnes vzpomínají. Byl to právě František Procházka, rostlinný taxonom a znalec (nejen) východočeské květeny, zejména orchidejí, který vystihl Jirkův talent a vzal ho po jeho maturitě na své kmenové pracoviště v herbářích Východočeského muzea v Pardubicích. Tento typ práce Jiřímu vyhovoval a když se v r. 1977 otevřela možnost ucházet se o místo kustoda v pražských

univerzitních herbářích, nemálo lidí z botanické obce se sjednotilo v názoru, že pozice je jako stvořená pro perspektivního mladíka zvoucího se *Echium*. Podporu zevnitř měl od tehdejších skovorstevníků na geobotanice Jana Šuspy Lepše a Karla Eroše Pracha, zatímco v zádech z východních Čech tlačili ti, co v té době byli zaměstnání v akademických ústavech, František Krahulec a první z autorů tohoto textu. Dobrá věc se podařila a Jiří se stal pobočníkem pana Antonína Roubala, duše herbářových sbírek umístěných při katedře botaniky PŘF UK v lůně Botanické zahrady v Praze Na Slupi. Moralista a dobrý člověk, salesián a znalec českých hlohů A. Roubal (Živa 1993, 4: 189 a 2013, 3: XLVII) Jirku silně ovlivnil jak v samotné práci s rostlinami a jejich sbírkovými položkami, tak v postojích u věcí filozofických a veřejných. Pracovat na Univerzitě Karlově bylo pro Jiřího velkou poctou a vždy se ji snažil na úrovni reprezentovat v těch náležitostech, jimž přikládal patřičný význam. Vážil si tradic, na kterých jedny z největších herbářových sbírek v republice (kolem dvou milionů sběrů – včetně nejcennějších typových položek, od nichž se odvíjely popisy taxonů z pera často velmi renomovaných badatelů) vyrostly. V souladu s tím ho mrzela opomíjenost a nedocenenost pracoviště v nové době, projevující se až podprahovou personální redukcí a opomíjením modernizace ve srovnání se situací všude ve vyspělém světě. Mnohé z toho se lze dovědět z rozhovorů s Jiřím, které byly publikovány např. v Živě 1996, 1: 21–22 a knižně v publikaci Klíčová slova – 1989 (P. Kovář, vydal Oftis, Ústí nad Orlicí 2007, str. 165–174). Zakrátko to tedy bude neuvěřitelných 40 let, co na jmenovaném místě působí.

Po celou dobu vyvíjel mnoho jak odborně laděných, tak organizačně-společenských aktivit: v rámci Botanické společnosti se podílel na floristických kurzech, při nichž vždy sbíral dokladový materiál (což si neodpustil nikdy, ani u náročných vandrovnických putování, kdy dlouho do noci při světle ožhřívovaných plamenů na ohništi vytrvale zakládal a sušil rostliny), v době

1 V herbářích na katedře botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze

sametového pozdvižení byl agilním spoluorganizátorem fakulního Občanského fóra, které se zasloužilo o rehabilitaci a návrat pracovníků vyhozených za husákovské normalizace, trvale poskytuje nadstandardní péči studentům zpracovávajícím své graduační práce na katedře botaniky, významně přispívá pravidelnou účastí a sběry u kritických druhových skupin, zejména v rámci batologické komunity s ostružiníky. Spolu s druhým autorem tohoto textu Pavlem Lustykem má zásluhu na založení dnes už dlouhé a floristy velmi využívané publikační řady v rámci Zpráv ČBS, *Addimenta ad floram Reipublicae Bohemicae*, která už dosáhla v pokračování čísla 13. Jiří také vychází vstříc poptávce po zpřístupňování odborných botanických záležitostí popularizační formou, recenzuje a neopomíná psát o osobnostech nebo historických momentech oboru, ponejvíce snad právě zde, na stránkách Živy (viz např. 2015, 2: XXVI–XXVII nebo 2013, 5: 210–212). Živu dlouhodobě podporoval i finančně.

Svou mnohostrannost, především v terénu, prokazuje znalostí výběru kvalitních piv v dobře zmapovaných zařízeních, stejně jako dokáže gurmánsky ocenit škálu vybraného vinného moku – to vše u něho ladí ve vyvážené harmonii českého krajinnářského génia loci. S tím souvisí i znalost historických krajinných prvků a další sběratelská vášeň upřená na přehledové publikace s tématy tvrzí, zámků, dřevěnic, kostelů, z komunistického dědictví často „bouraček“. Má jasný a přehledný hodnotový žebříček, který nezná kompromisy, ačkoli dokáže rozlišit významné od méně důležitého a tím pádem umí vycházet z většinou smrtelníků. Zásadovost v elementárních věcech se u něho promítá do podoby morálního imperativu písemně sdělit svůj názor jakékoli autoritě, o níž se domnívá, že má odpovědnost či kompetenci v dané věci (tu děkan fakulty, tu ministr nebo předseda nějakého správního orgánu od něho dostanou vyjádření, které si nemusejí dát zrovna za klobouk), a pokud přijde zpět odpověď, zajisté bude archivována. Malicherné texty, řeči a témata jsou odsunuty do sfér mimo trápení se světem. Naproti tomu rodina, manželka Věra, a rostlé děti Jakub a Martina, jsou tím důležitým v životě, a hned za nimi soustředné kruhy přátel a kamarádů propojené společnými oblastmi zájmů. Blízkost lidu pozemskému „pana Jiřího“, jak ho jmenoval svou novořečí, postihl přední český botanik Josef Holub, bohužel již nežijící – pro něho to byl „Hadinec Člodingec“.

Přejeme jubilantovi, aby mu vydrželo zdraví, tak nezbytné pro terénní botaniku, a stmělující komunikační úsilí, působící radost jemu samému i okolí.

2 Hadinec obecný (*Echium vulgare*) obletovaný otakárkem ovocným (*Iphiclides podalirius*). Foto M. Klárová

3 Snídaně na statku v Hradci nad Svitavou při botanické exkurzi, květen 2015. Z archivu P. Kováře, není-li uvedeno jinak

